

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

12 vtrum fortitudo præcellat omnes alias virtutes.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

Ad primum obiectum contra secundum, negatur maior: quia virtus quantumcumque in gradu heroico non excedit propriam materiam, sed intra propriae materiae limites heroica est. Pericula autem optima mortis non sunt omnis virtutis materia, sed solum fortitudinis, ut patet ex distinctione virtutum penes suas proprias materias.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, virtutes cardinales, siue principales, dicuntur, quae praecipue sibi vendicant id, quod pertinet communiter ad virtutes. Inter alias autem communis virtutis conditiones vna ponitur, firmiter operari, ut patet in secundo * Ethic. Laudem autem firmitatis potissime sibi vendicat fortitudo. Tanto enim magis laudatur qui firmiter stat, quanto habet grauius impellens ad cadendum, vel ad retrocedendum. Impellit autem hominem ad discedendum ab eo, quod est secundum rationem, & bonum delectans, & malum astringens: sed grauius impellit dolor corporis, quam voluptas. Dicit enim August. * in li 83. quaeft. Nemo est qui non magis fugiat dolorem, quam affecerit voluptatem. Namque videmus, & immansissimas bestias a maximis voluptatibus exterreri dolorum metu. Et inter dolores animi, & pericula maxime timetur ea, quae ducunt ad mortem, contra quae firmiter stat fortis. vnde fortitudo est virtus cardinalis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod audacia, & ita non cooperantur fortitudini ad actum eius, qui est sustinere, in quo praecipue commendatur firmitas eius. Per hunc enim actum fortis cohibet timorem, qui est passio principalis, ut supra dictum est.

AD SECUNDUM dicendum, quod virtus ordinatur ad bonum rationis, quod conservari oportet contra impulsus malorum. Fortitudo autem ordinatur ad mala corporalia sicut ad contraria, quibus resistit: ad bonum autem rationis sicut ad finem, quem intendit conservare.

AD TERTIUM dicendum, quod quamuis pericula mortis raro imminant, tamen occasiones illorum periculorum frequenter occurrunt, dum scilicet homini ad-

temperantiam impugnantem, non spectat ad fortitudinem. Superius namque ostendimus ex doctrina Arist. non requiri ad fortitudinem contrapugnationem exteriorum virtutum: ac per hoc sufficere ad pericula mortis, circa quae est fortitudo, quod sint in bello vel communi, vel particulari, ut declaratum fuit.

¶ Super Quaestiones 123. Art. duodecimo.

IN art. 1. eiusdem quaest. dubium occurrit circa calcem corporis, scilicet. Et post has ceterae virtutes. Et est dubium ad hominem, quia ipsemet auctor inferius tractando de humilitate, praeponeit ipsam fortitudini, & temperantiae. Quomodo ergo cardinales excedunt ceteras, si humilitas excedit duas harum? Ad hoc dubium dicitur, quod nunc non est sermo de ceteris virtutibus absolute, sed de his quae sunt circa aliquam particularem materiam: humilitas autem circa omnia bene disponere videtur. Sed quia discute re haec supponit tractatum humilitatis, ideo illo vique referuntur hoc dubium notandum, ubi excellentiam virtutum apud auctorem ex omnibus suis dicitis gradua re sine discordia conabimur, iam cunctis virtutibus excellentibus discussis.

¶ Præterea. Virtus est circa difficile, & bonum: sed fortitudo est circa difficillima, ergo est maxima virtutum.

¶ Præterea. Dignior est persona hominis quam res eius: sed fortitudo est circa personam hominis, quae aliquis periculo mortis exponit propter bonum virtutis: iustitia autem & aliae virtutes morales sunt circa alias res exteriores, ergo fortitudo est praecipua inter omnes virtutes morales.

¶ Præterea. Cum hic dicitur, Nisi per iustitiam conservandam, aut est sermo de iustitia particulari, & tunc falsum dicitur: quia homo tenetur subire periculum mortis propter alias virtutes, puta, temperantiam, fidem &c. aut de iustitia legali, & tunc etiam falsum est: quia homo licite subit mortis periculum, non propter commune bonum, sed propter proprium bonum tantummodo, ut si homo impugnetur de ipsa virtute fortitudinis in seipso, & non sit pars alicuius rei, sed solitarius, talis fortiter agere sustinendo solum propter proprium bonum proprii habitus, & non propter iustitiam quamcumque servandam, nisi iustitia metaphorice sumatur, quod est a proposito alienum.

¶ Ad primum horum dicitur, quod hic non est sermo de fine fortitudinis ex vi actus, sed de fine eiusdem ex parte materiae: ita quod ly. propter iustitiam, denotat finem ex parte materiae: Secunda Secundae S. Tho. PP 3 quo-

VERARIUM mortales suscitantur propter iustitiam quam sequitur, & etiam propter alia bona, quae facit.

ARTICULVS XII.

Utrum fortitudo praecellat inter omnes alias virtutes.

AD DUODECIMVM sic proceditur. Videtur quod fortitudo praecellat inter omnes alias virtutes. Dicit enim * Ambros. in primo de offi. Est fortitudo velut ceteris excelsior.

¶ Præterea. Virtus est circa difficile, & bonum: sed fortitudo est circa difficillima, ergo est maxima virtutum.

¶ Præterea. Dignior est persona hominis quam res eius: sed fortitudo est circa personam hominis, quae aliquis periculo mortis exponit propter bonum virtutis: iustitia autem & aliae virtutes morales sunt circa alias res exteriores, ergo fortitudo est praecipua inter omnes virtutes morales.

SED CONTRA est, quod Tullius * dicit in primo de offic. In iustitia virtutis splendor est maximus, ex qua viri boni nominantur.

¶ Præterea. Philosophus dicit in 1. Rhet. Necessè est maximas esse virtutes, quae maxime aliis utiles sunt: sed liberalitas videtur magis utilis quam fortitudo, ergo est maior virtus.

RESPON. Dicendum, quod sicut * August. dicit in 6. de Trin. in his, quae non mole magna sunt, idem est esse maius, quod melius. Vnde ratio aliqua virtus maior est, quanto melior est. Bonum autem rationis est hominis bonum, secundum Dionys. 4. cap. * de diuin. nomin. Hoc autem bonum essentialiter quidem habet prudentia, quae est perfectio rationis. Iustitia autem est huius boni factiva, in quantum scilicet ad ipsam pertinet ordinare

tunc falsum dicitur: quia homo tenetur subire periculum mortis propter alias virtutes, puta, temperantiam, fidem &c. aut de iustitia legali, & tunc etiam falsum est: quia homo licite subit mortis periculum, non propter commune bonum, sed propter proprium bonum tantummodo, ut si homo impugnetur de ipsa virtute fortitudinis in seipso, & non sit pars alicuius rei, sed solitarius, talis fortiter agere sustinendo solum propter proprium bonum proprii habitus, & non propter iustitiam quamcumque servandam, nisi iustitia metaphorice sumatur, quod est a proposito alienum.

¶ Ad primum horum dicitur, quod hic non est sermo de fine fortitudinis ex vi actus, sed de fine eiusdem ex parte materiae: ita quod ly. propter iustitiam, denotat finem ex parte materiae: Secunda Secundae S. Tho. PP 3 quo-

lib. 1. ca. 55. in principio, & cap. 23. tom. 1.

lib. 7. cap. de iustitia circa principium lib. 1. ca. 9. 2. etiam a principio, tom. 6. li. 6. ca. 8. par. ante nendum, to. 3.

cap. 4. part. 4. non remouet a fine.

quoniam nisi pericula mortis sint propter iustitiam bonam, fortis non se exponit illis. Hoc autem non contradicere in praedictis, scilicet quod fortis operatur propter bonum proprium actus, ut proximum finem actus & habitus, patet. Et quod ista sic intencio litera, nisi mutatur ex eo, quod subditur, Et ideo laus fortitudinis dependet quodammodo ex iustitia. Dicens, quodammodo, insinuat quod secundum aliquid dependet, scilicet secundum materiam.

Ad secundum dicitur, quod hic proculdubio est sermo de iustitia communi, ut claudit in se legalem, seu de ipsa legali: & quod semper pericula, circa quod veritatis fortis, sunt bona propter iustitiam legalem: quia homo est naturaliter animal politicum, ac per hoc pars communis alicuius boni, ac per hoc omne bonum reddens pericula bona, ut circa ea fortis vertitur, ordinatur ad bonum commune ut pars ad totum, & sic spectat ad iustitiam legalem bonificare pericula mortis, circa quod est fortitudo. Ad id autem quod de solitario homine obicitur, potest multipliciter dici. Primo, quod sermo praesens est de virtutibus istis politicis sumptis. Secundo, quod sermo moralis sufficit, quod verificetur secundum id quod est in pluribus. Constat autem quod ut in pluribus, homines non solitarii, sed politici sunt. Tertio, quod etiam in casu fortis solitarii pericula mortis sunt bona propter iustitiam legalem, et si non actu, tamen aptitudine: quia bonum proprium illius virtutis, quod impugnat in solitario per mortis intencione, est non actu ordinatur ad commune bonum, est tamen ordinabile ad illud & sic spectat ad iustitiam legalem.

lib. 1. de offic. capit. 25. in principio, to. 1.

lib. 1. ca. 35. ante medium tom. 1.

lib. 1. cap. 9. non multa a principio tom. 6.

tionis ponere in omnibus rebus humanis. Aliae autem virtutes sunt conservatiuae huius boni, in quantum scilicet moderantur passiones, ne abducant hominem a bono rationis. Et in ordine harum fortitudo tenet locum praecipuum, quia timor periculorum mortis maxime est efficacis ad hoc, quod hominem faciat recedere a bono rationis, est quae ordinatur temperantia, quia etiam delectationes tactus maxime inter caetera impediunt bonum rationis. Id autem quod essentialiter dicitur, potius est eo, quod dicitur effectiue: & hoc est potius est eo, quod dicitur conservatiue secundum remotionem impediunt.

Vnde inter virtutes cardinales est prior prudentia, secunda iustitia, tertia fortitudo, quarta temperantia, & post has caeterae virtutes.

Ad primum ergo dicendum, quod Ambrosius fortitudinem aliis virtutibus praefert secundum quandam generalem utilitatem, prout scilicet, & in rebus bellicis, & in rebus civilibus, siue domesticis utilis est. Vnde ipse ibidem praemittit. Nunc de fortitudine tractemus: quod velut excellior caeteris dicitur res bellicas, & domesticas.

Ad secundum dicendum, quod ratio virtutis magis consistit in bono quam in difficili. Vnde magis est mensuranda magnitudo virtutis secundum rationem boni, quam secundum rationem difficultis.

Ad tertium dicendum, quod homo non exponit personam suam mortis periculis, nisi propter iustitiam conservandam: & ideo laus fortitudinis dependet quodammodo ex iustitia. Vnde Ambrosius dicit in 1. de offic. quod fortitudo sine iustitia, iniquitatis est materia. Quo enim validior est, eo promptior, ut inferiorem opprimat.

Quartum concedimus.

Ad quintum dicendum, quod liberalitas utilis est in quibusdam particularibus beneficiis: sed fortitudo habet utilitatem generalem ad conservandum totum iustitiae ordinem. Et ideo Philosophus dicit in 1. Rhet. quod iusti, & fortes maxime amantur, quia utiles sunt in bello, & in pace.

QVAESTIO CXXIII.

De Martyrio, in quinque articulos divisum.

IN DE considerandum est de martyrio. Et circa hoc quaruntur quinque.

- Primo, Vtrum martyrium sit actus virtutis.
Secundo, Cuius virtutis sit actus.
Tertio, De perfectione huius actus.
Quarto, De poena martyrii.
Quinto, De causa.

ARTICULVS PRIMVS

Vtrum martyrium sit actus virtutis.

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod martyrium non sit actus virtutis. Omnis enim actus virtutis est voluntarius: sed martyrium quandoque non est voluntarium, ut patet de innocentiis pro Christo occisis, de quibus dicit Hilarius super Mattheum quod in aeternitatis professione per martyrii gloriam efferebantur, ergo martyrium non est actus virtutis. Praeterea, nullum illicitum est actus virtutis: sed occidere seipsum est illicitum, ut supra habetur. Quod tamen, martyrium constituitur, dicit enim Augustinus in primo de civitate Dei, quod quadam sancta minima tempore perfectionis, ut insectatores sine pudicitiae demerent, se in fluvium deiecerunt, quomodo defunctae sunt, canis que martyria in catholica Ecclesia veneratione celebrantur, sequuntur: non ergo martyrium est actus virtutis. Praeterea, laudabile est, quod aliquis sponte se offerat ad eundem actum virtutis: sed non est laudabile quod aliquis martyrio se ingerat, sed magis videtur esse praetermissum, & penitentissimum non ergo martyrium est actus virtutis.

Sed contra est, quod praeter beatitudinis non debet nisi actus virtutis: debetur autem martyrium secundum illud Matthei 5. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum erunt regnum caelorum, ergo martyrium est actus virtutis.

Respondeo dicendum, quod sic dicitur, quod est ad virtutem pertinentis, quod aliquis in bono rationis collocatur. Consistit autem bonum rationis in veritate, sicut in proprio obiecto, & in iustitia, sicut in proprio actu, sicut ex supra dictis patet. Pertinet autem ad rationem maxime martyrii, ut aliquis firmiter steterit, & iustitia contra persecutionem impetus. Vnde manifestum est, quod martyrium est actus virtutis.

Ad primum ergo dicendum, quod quidam dixerunt, quod innocentes

Vertical text in the right margin, partially cut off, containing various words and fragments of text.